

Työikäiset Hyvinvointialueilla 1.0 -tarkistuslista

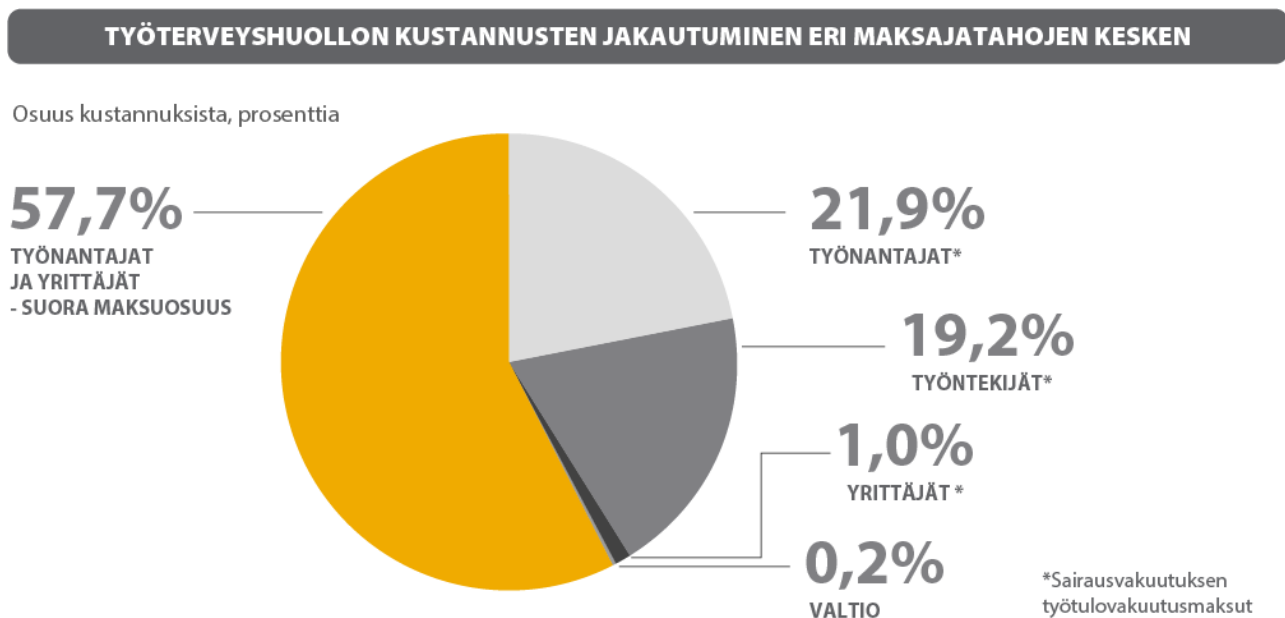
Hyvinvointialueella on vastuu palveluiden yhteensovittamisesta kokonaisuuksiksi. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä [612/2021](#), 10§). Tämän dokumentin tavoitteena on auttaa hyvinvointialueita työikäisten palveluiden yhteensovittamisessa ja yhteistyön parantamisessa työkyvyn tuen toimijoiden kesken. Lisäksi tämä dokumentti auttaa hyvinvointialueita huomioimaan Valtioneuvoston periaatepäätöksen [Työterveys 2025](#) linjauksen mukaiset:

1. Työterveyshuollon toiminnallinen integraatio osaksi muuta sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmää sekä;
2. Työterveyshuolto-, terveydenhuolto- ja kuntoutusjärjestelmä tekevät oikea-aikaisesti yhteistyötä työikäisten työkyvyttömyyden ehkäisyssä ja työkyvyn palauttamisessa.

Monialaista yhteistyötä ja asiakaslähtöistä toimintaa tuetaan myös Valtioneuvoston periaatepäätöksessä [Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030](#) ja sen hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta edistävä toiminta ja palvelut –linjauksella.

Työterveyshuollon toiminnallisella integraatiolla tarkoitetaan sitä, että työterveyshuollon toiminta sovitetaan osaksi muuta sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Tämä tapahtuu hyödyntämällä työterveyshuollon erityisosaamista osana työikäisten ja työkyvyn tuen palveluiden kokonaisuutta sekä Työterveyshuoltolain ([1383/2001](#)) 13. luvun määritelmää työterveyshuollon yleisperiaatteista, toteuttamisesta ja sisällöstä. Toiminnallisessa integraatiossa ei yhdistetä rakenteita, eikä rahoitusta. Työterveyshuollon järjestämisestä on säädetty Työterveyshuoltolain ([1383/2001](#)) 4§ ja Terveydenhuoltolain ([1326/2010](#)) 18 § sekä työterveyshuoltoa koskevista korvauksista Sairausvakuutuslain ([1224/2004](#)), 13. luku (Kuvio 1).

Kuvio 1. Työterveyshuollon kustannusten jakautuminen eri maksajatahojen kesken v.2020.
Lähde: Kela.

Johdanto

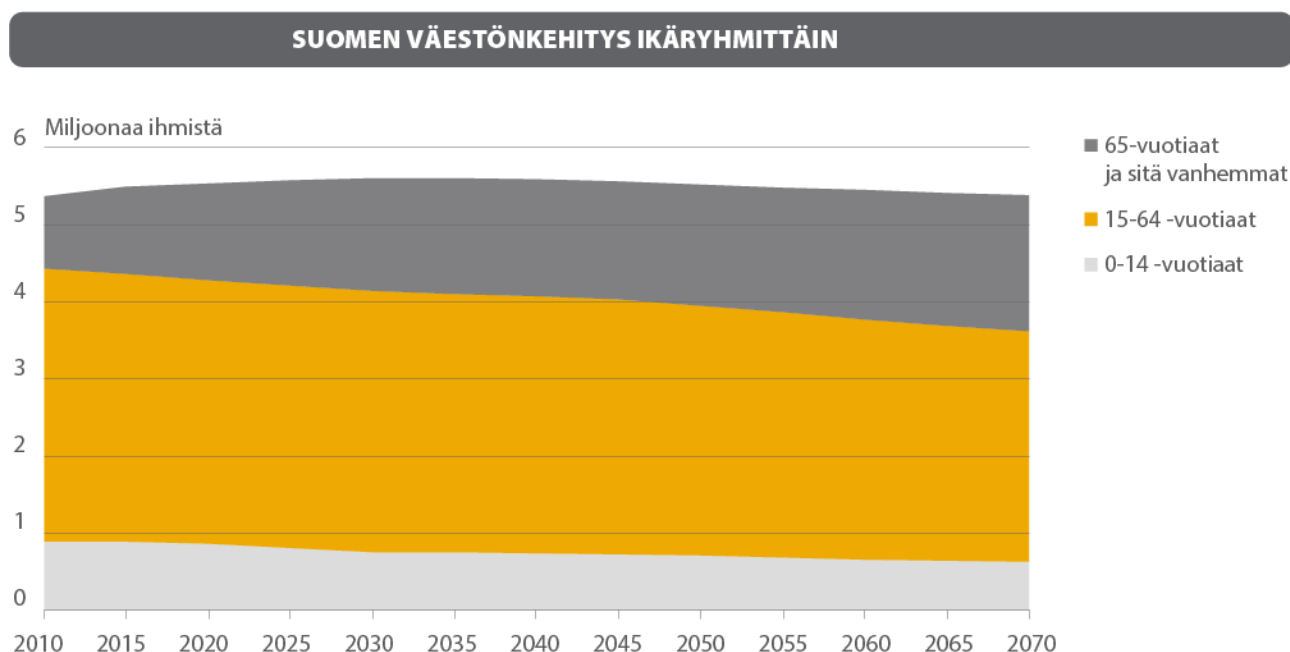
Työikäisiä on väestöstämme yli 60%. Tilastokeskuksen arvioiden mukaan työikäisten suhteellinen osuus vähenee tulevaisuudessa merkittävästi (kuvio 2). Sairauksien esiintyvyyden ja niistä aiheutuvan toimintakyvyn vajeiden lisääntyminen vanhenevassa väestössä asettaa erityisiä paineita sote- ja kuntoutuspalveluiden saatavuuteen. Vähenevän työikäisen väestön osalta eri toimialojen välinen kilpailu osaajista kiristyy mukaan lukien sosiaali- ja terveysala. Samalla työelämästä tulee

yhä haastavampaa henkilöille, joilla on vajeita työ- ja toimintakyvyssä. Työikäisten työelämässä jatkamiseen kohdistuu merkittäviä haasteita kuten esimerkiksi mielenterveyden häiriöistä johtuva ennenaikainen eläköityminen nuoremmissa ikäluokissa. Lisäksi osa nuorista ei kiinnity työelämään lainkaan vaan jää jo varhain työvoiman ulkopuolelle. Työväestön ikärakenteen vanhetessa tuki- ja liikuntaelinsairauksien aiheuttama haitta kuormittaa lisääntyvästi työterveyshuoltoa ja muuta terveydenhuoltoa.

Verotulojen väheneminen ja sosiaali- ja terveydenhuollon menojen kasvaminen aiheuttavat haastavan tilanteen. Työikäisen väestön työ- ja toimintakyvyn turvaaminen on keskeinen tekijä haasteen ratkaisemisen kannalta.

Kuvio 2. Suomen väestönkehitys ikäryhmittäin 2010-2070, toteuma 2010-2020, ennuste vuodesta 2022 lähtien.

Lähde: Tilastokeskus.

1. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä palvelustrategia tukemassa hyvinvointialueen työikäisiä

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ([612/2021](#)) 7 §:ssä säädetään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä hyvinvointialueella. Hyvinvointialueen tulee strategisessa suunnittelussaan asettaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tavoitteet ja määritellä tavoitteita tukevat toimenpiteet. Päätösten arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen on huomioitava väestöryhmittäin. Hyvinvointialueen on 7 § 4 momentin mukaan tehtävä yhteistyötä paitsi kuntien myös hyvinvointialueen alueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Hyvinvointialueen on neuvoteltava vähintään kerran vuodessa edellä mainittujen toimijoiden kanssa hyvin-

voinnin ja terveyden edistämistä koskevista tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta. Tämän säännöksen tarkoittamia tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat muun muassa työterveyshuollon toimijat.

Hyvinvointialueen palvelustrategia koskee ensisijaisesti hyvinvointialueen itsensä tuottamia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita, mutta yhteensovittamisveloitteen myötä muiden toimijoiden työikäisiä koskevien palveluiden mahdollisuuksista ja kohdistumisesta on hyvinvointialueella syytä olla tieto. Palvelustrategiassa on huomioitava sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet, joita ovat muun muassa tavoitteet hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi sekä hyvinvointialueiden, kuntien ja muiden toimijoiden väliselle tätä koskevalle yhteistyölle. Työ- ja toimintakyvyn huomioiminen hyvinvointialueen palvelustrategiassa tukee työikäisten palveluiden yhteensovittamista. Vastuu työikäisten monialaisten palveluiden yhteensovittamisesta kokonaisuudeksi on hyvinvointialueella. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä [612/2021](#), 10-11 § ja 22 §)

Työterveyshuollolla ei ole kokonaisvastuuta työikäisten sairaanhoidosta, vaan sen vastuulla on ensisijaisesti edistää yhteistoimin työnantajan ja työntekijän kanssa Työterveyshuoltolain ([1383/2001](#)) 1 § mukaisesti: 1) työhön liittyvien sairauksien ja tapaturmien ehkäisyä; 2) työn ja työympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta; 3) työntekijöiden terveyttä sekä työ- ja toimintakykyä työuran eri vaiheissa; sekä 4) työyhteisön toimintaa.

Työterveyshuollon sairaanhoidon järjestäminen on työnantajille vapaaehtoista ja se painottuu työkyvyttömyyden ehkäisyyn ja työkyvyn tukemiseen. Työterveyshuollon käyttömahdollisuus ei rajoita työikäisten oikeutta hakeutua hyvinvointialueen järjestämiin palveluihin. Työikäisille sote-palveluita voi tuottaa moni toimija, niin hyvinvointialueen järjestämänä kuin hyvinvointialueen organisaation ulkopuolisenakin toimintana.

On tärkeää, että palveluntuottajasta riippumatta työikäisten palvelut ovat mahdollisimman sujuvia. Tämä tarkoittaa työkyvyn edistämiseksi ja tukemiseksi tarvittavan tiedon liikkumista jouhevasti tietosuojalainsäädännön mukaisesti toimijalta toiselle. Tätä varten tarvitaan hyvinvointialueen koordinoitua ja suunnitelmallista yhteistyötä alueen eri toimijoiden kanssa.

2. Työikäisten tai työkyvyn tuen palvelukokonaisuus

Työikäisten tai työkyvyn tuen palvelukokonaisuuden määrittelemisessä voidaan soveltaa THL julkaisemaa [Palvelukokonaisuuksien ja ketjujen –käsikirjaa](#) ja [Työterveyslaitoksen verkkosivustoa](#). Työkyvyn tuesta on saatavilla maksuton [verkkokoulutus](#). Eriarvoisuuden ehkäisemiseksi ja palveluiden yhteensovittamisvastuun täyttämiseksi on tärkeää, että hyvinvointialue kohdistaa työikäisten tai työkyvyn tuen palvelukokonaisuuden koko työikäiseen väestönsään fokuoimatta pelkäänsä esimerkiksi eniten tukea tarvitseviin. Palvelukokonaisuuden rakentamisessa huomioitavia asioita:

1. Tilanneanalyysiin voi saada apua Kelan [tilastotietokannasta](#), THL:n [tietokanta-](#) ja [Sotokuva-raporteista](#).
 - a. Hyvinvointi- ja terveystiedot alueen työikäisestä väestöstä
 - b. Sosioekonomiset tiedot työikäisestä väestöstä
 - c. Työikäisten sote- ja kuntoutuspalvelujen käyttö mukaan lukien työterveyshuolto-palvelut

- d. Työikäisten palveluiden saatavuus mukaan lukien erilaiset kuntoutuspalvelut
 - e. Työikäisten sote palveluita tuottavat toimijat (ja verkostot) mukaan lukien kuntoutuspalvelujen järjestäjät ja tuottajat
 - f. Sote ammattilaisten näkemykset (osallistaminen)
 - g. Asiakkaiden/asukkaiden näkemykset (osallistaminen)
2. Erilaisissa elämäntilanteissa ja palvelutarpeissa olevien työikäisten tunnistaminen ja palveluketjujen hahmottaminen työssäkäynnin (palkkatyö/yrittäjä), opiskelun, työttömyyden, eläkkeellä olon, työelämän ulkopuolisuuden, työterveyshuollon käyttömahdollisuuden ja erilaisen etuuden saamisen näkökulmista sekä erilaisissa muutosvaiheissa.
 3. Tavoitteiden määrittelyssä on ensisijaista työ- ja toimintakyvyn edistäminen, ylläpitäminen ja tukeminen.
 4. Mittareiden ja tietolähteiden määrittely
 - a. [Sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliset tavoitteet](#) ja niiden seurantamittarit
 - b. [SOTE –kuvaindikaattorit](#)
 - c. Hyvinvointikertomusten vähimmäistietosisältö ja vähimmäistietosisältö hyvinvointialueiden johtamisessa
 5. Mallintaminen
 - a. Kuvaukset palvelukokonaisuudesta mukaan lukien kuntoutuksen eri muodot
 - b. Palveluiden tuottajat ja sote-ammattilaiset sekä yhdyspinnat (mukaan lukien työterveyshuollon ja kuntoutuksen toimijat)
 6. Toimeenpanon suunnittelu
 - a. Koulutus, valmennus ja perehdytys
 - b. Aikataulutusta ja ammattilaisten tuki
 7. Ohjauksen keinojen valitseminen
 - a. Kansalliset ohjauskeinot tukena
 - b. Erilaisten ohjauskeinojen hyödyntäminen
 8. Vuoropuhelun suunnittelu
 - a. Koordinoinnin vetovastuu on hyvinvointialueella
 - b. Verkostot

3. Rakenteet, verkostot ja toimintamallit

Työikäisten ja työkyvyn tuen huomioimiseksi hyvinvointialueiden organisaatorakenteissa olisi suositeltavaa olla selkeä vastuutus, jonka avulla työikäisiin tai työkyvyn edistämiseen ja tukeen liittyviä asioita voidaan johtaa yli hyvinvointialueen palvelurakenteen huomioiden hyvinvointialueiden ulkopuolella oleva toiminta (kuviot 3).

Työikäisten palvelut toteutuvat tulevaisuudessakin yli organisaatorajojen. Sen vuoksi hyvinvointialueella tarvitaan useita eri tasoisia, monialaisia ja moniammatillisia verkostoja, joilla voidaan varmistaa eri toimijoiden ja asiakkaiden osallistaminen palvelukokonaisuuksien ja palveluketjujen

rakentamiseen sekä niiden toimeenpanoon. Verkostojen avulla mahdollistetaan myös yhteinen jaettu käsitys niin kuntoutuksesta kuin työkyvyn tuesta alueen toimijoiden kesken, mikä on edellytyksenä toimivalle yhteistyölle.

Toimivat rakenteet ja suunnitelmalliset verkostot edesauttavat eri hankkeissa ja ohjelmissa kehitettyjen toimintamallien käyttöönottoa. Työkyvyn tueksi rakennettuja ja sitä huomioivia malleja ovat esimerkiksi

1. [Työote toimintamalli](#)
2. [SOTE keskuksen työkyvyn tuen tiimi –toimintamallit](#)

Kuvio 3. Hyvinvointialue voi edistää ja tukea yhdessä muiden toimijoiden kanssa työkykyä. Verkostoja on johdettava, ohjattava ja koordinoitava erilaisilla keinoilla.

HYVINVOINTIALUE TYÖKYVYN EDISTÄJÄNÄ JA TUKIJANA

